

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України,

виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НППМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Диканівська виправна колонія (№ 12)» (далі – ВК, колонія, установа), у якій на час відвідування НППМ утримувались 505 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 24 серпня 2023 року відвідування установи від засуджених надходили скарги про застосування фізичної сили з боку персоналу установи відразу після прибуття або за відмову виконувати виробничі завдання.

Так, згідно інформації, отриманої під час конфіденційного спілкування із засудженими, після прибуття в колонію кожному новоприбулому засудженому пропонувалось здійснити прибирання території. До засуджених, які відмовлялись від прибирання території, безпідставно застосовувалась фізична сила.

Окрім цього, надходили численні звернення до представників групи НППМ про застосування фізичної сили за відмову виконувати виробничі завдання.

Також під час конфіденційного спілкування із засудженими надходили скарги на те, що при порушенні установленого порядку відбування покарання чи відмови від праці засуджені викликалися до адміністративної будівлі установи,

де були змушені стояти в коридорі цілий день, після чого повертались у відділення соціально-психологічної служби.

У Доповіді Уряду України за наслідками візиту до України Європейського Комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 15.12.2020, серед іншого, стверджується про недопущення примусу стояння засуджених та ув'язнених протягом тривалого часу і вважається жорстоким поводженням.

Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак під час відвідування встановлено, що в окремих спальних приміщеннях відділень соціально-психологічної служби установи зазначені вище вимоги не дотримуються.

Так, у спальному приміщенні № 1 відділення соціально-психологічної служби № 14 проживало 16 осіб, у той час, як площа зазначеного приміщення складала 60,3 м² (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,8 м²).

В спальному приміщенні № 1 відділення соціально-психологічної служби № 1 проживало 22 осіб, в той час, як площа зазначеного приміщення складає 69,7 м², відповідно на одного засудженого припадає 3,2 м².

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Європейським судом з прав людини також неодноразово констатувались порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку переповненістю та незабезпеченням належної житлової площі на одного засудженого («Горбатенко проти України», «Сукачов проти України», «Яковенко проти України»).

Невжиття заходів щодо виконання рекомендацій КЗК та незабезпечення в установі належної житлової площі на одного засудженого може призвести до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

Крім того, незважаючи на те, що з 2015 року у нормативно-правових документах відсутня норма, яка визначала можливість фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора на денний час, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку

адміністрації установи, так як засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Пунктом 1 розділу XI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), засудженим дозволяється придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої потреби без обмеження їх обсягу. Для придбання засудженими продуктів харчування і предметів першої потреби в установах організуються крамниці, які працюють щодня, крім вихідних та святкових днів, при цьому адміністрація установи виконання покарань забезпечує, щоб кожний засуджений мав змогу відвідати крамницю не менше трьох разів на місяць згідно з графіком у час, відведений розпорядком дня.

Під час відвідування установи від засуджених надходили численні скарги про те, що вони мають змогу відвідати крамницю не більше одного разу на місяць, а в окремих випадках одного разу на декілька місяців.

Крім того, враховуючи що асортимент продуктів харчування та предметів першої потреби, що дозволені для придбання засудженим, визначений переліком, групою НПМ встановлено, що у крамниці установи відсутні тютюнові вироби, наявність яких передбачена додатком 5 ПВР УВП (перелік продуктів харчування, виробів і речовин, які засуджені можуть отримувати в посылках (передачах), купувати в крамницях установ виконання покарань та зберігати при собі).

Незважаючи на те, що ПВР УВП засудженим дозволено отримувати в посылках (передачах) та користуватися одягом, адміністрацією установи самовільно встановлені правила щодо заборони користуватися одягом світлих кольорів.

У житлових приміщеннях відділень соціально-психологічної служби встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо забезпечення права на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у окремих житлових приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць).

Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через мережу Інтернет. Для організації надання засудженим послуг доступу до мережі Інтернет в установі обладнано інтернет-клас.

Однак, незважаючи на наявність інтернет-класу, засуджені не користуються ним з метою подачі електронних звернень.

Так, згідно інформації, отриманої від Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, протягом 2023 років з установи до державних органів не було надіслано жодного електронного звернення.

Крім того, у порушення вимог пункту 3 Порядку засудженим послуга доступу до Інтернету безпосередньо у відділеннях соціально-психологічної служби не надається, в результаті чого неможливо здійснити відправлення електронних звернень та виникає можливість зловживань правами засуджених з боку персоналу установи.

Факти порушень прав засуджених на подання заяви вже знайшли своє відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини (справа «Тросін проти України»), який також зазначав, що засуджені перебувають в особливо вразливому становищі, оскільки їх листування із судом і з рештою зовнішнього світу залежить від адміністрації установ виконання покарань.

Під час відвідування групою НПМ встановлено факти отримання засудженими травм при виконанні виробничих завдань у ливарному цеху установи. Ливарне виробництво має багато небезпечних виробничих факторів, які є шкідливими для життя та здоров'я працюючих.

Незважаючи на це, в ході проведення конфіденційного спілкування та огляду засуджених, які працевлаштовані у ливарному цеху установи, встановлено наявність майже у кожного робітника вказаного цеху значних опіків рук та ніг.

Вищевказане пов'язане з тим, що у порушення вимог Правил охорони праці у ливарному виробництві, затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 03.11.2014 № 779, працівники, які виконують виробничі завдання у ливарному цеху, не забезпечені спеціальним одягом, взуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Наявні засоби індивідуального захисту не відповідають вимогам Технічного регламенту засобів індивідуального захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 771.

Одяг та взуття працівників ливарного цеху у більшості випадків є виготовленим із синтетичних матеріалів і потрапляння на нього розплавленого металу викликає серйозні опіки.

Окрім цього, адміністрацією установи не надано облікову інформацію, яка б засвідчила реєстрацію отримання засудженими травм при виконанні виробничих завдань.

Разом з цим, в установі на всіх дільницях виробництва засуджені працюють без належного забезпечення спецзасобами з охорони праці (рукавицями та фартухами для зварювальних робіт, масками та респіраторами тощо).

Незважаючи на те, що у фарбувальному цеху засуджені працюють у шкідливих та небезпечних умовах, у ньому встановлено припливно-витяжну систему вентиляції, яка не розрахована на ефективне видалення токсинів

з повітря. У зв'язку з цим повітря у фарбувальному цеху насичене різким запахом фарби.

Крім того, від засуджених надходили численні скарги на те, що вони вимушені працювати понад норму, вночі та вихідні дні без належного обліку робочого часу та оплати праці (зі слів засуджених робочий день у них розпочинається о 7 годині, а закінчується о 21, режим роботи складається з 6 робочих днів на тиждень).

На час відвідування в установі перебували іноземці, однак у порушення вимог пункту 6 розділу II ПВР УВП основні права та обов'язки засуджених додатково не перекладені офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй та не розміщені на інформаційних стендах у відділеннях соціально-психологічної служби.

Під час вивчення облікової інформації встановлено, що у 2023 році застосування норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (стаття 82 Кримінального кодексу України) стало можливим для 110 засуджених, проте комісією установи усім вказаним засудженим відмовлено у можливості її застосування.

Таким чином, адміністрацією ВК створюються штучні перешкоди для застосування до засуджених норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та суперечить принципу поетапного повернення засудженого у суспільство, який має передбачати переведення засудженого з установи закритого типу до установи із напіввідкритими умовами і далі повернення у суспільство.

Потребує перегляду і організація роботи при накладенні на засуджених дисциплінарних стягнень.

В ході конфіденційного спілкування із засудженими останні скаржилися на те, що в установі існує практика, коли навіть за незначні порушення встановленого порядку відбування покарання (відсутність або невідповідність встановленим вимогам нагрудного знаку, порушення форми одягу тощо) їм оголошують дисциплінарні стягнення замість проведення профілактичних бесід.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Диканівська виправна колонія (№ 12)», зокрема:

1.1. Вжити заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності та неприпустимості застосування фізичної сили до засуджених з боку працівників установи відразу після прибуття у ВК та необґрунтованого притягнення до дисциплінарної відповідальності;

1.2. Забезпечити дотримання норм площі на одного засудженого в установі у відповідності до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

1.3. Демонтувати засоби фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора установи на денний час;

1.4. Забезпечити крамницю асортиментом продуктів харчування та предметів першої потреби, що дозволені для придбання засудженим, відповідно до визначеного переліку та можливість засудженим відвідувати крамницю не менше трьох разів на місяць;

1.5. Забезпечити можливість користуватись послугами доступу до мережі Інтернет, відправлення електронних звернень за допомогою планшету у відділеннях соціально-психологічної служби;

1.6. Забезпечити реалізацію права засуджених на оплачувану працю та додержання норм тривалості робочого часу згідно із законодавством про працю;

1.7. Вжити заходів щодо забезпечення працівників із числа засуджених відповідним спецодягом та іншими засобами для виконання робіт з дотриманням законодавства про охорону праці;

1.8. Забезпечити фіксування тілесних ушкоджень на виробництві;

1.9. Переглянути організацію роботи застосування до засуджених заміни невідбутої частини покарання більш м'яким в частині усунення обмежень в праві поліпшити своє правове становище;

1.10. Розмістити на інформаційних стендах відділень соціально-психологічної служби основні права та обов'язки засуджених перекладених офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй;

1.11. Вжити заходів щодо можливості засудженим отримувати в посылках (передачах) та користуватися одягом світлих кольорів.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці,

а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Диканівська виправна колонія (№ 12)» на 12 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Коноплястий Сергій (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини
№8340.2/23/39.1 від 19.09.2023
КЕП: Лубінець Д. В. 19.09.2023 13:28
5FB77F7B650371D0400000E88D010044560300